

L'acció de govern del primer ajuntament republicà de Barcelona (1931-1934), per Pau Vinyes

Pau Vinyes i Roig, historiador

El 14 d'abril de 1931, en proclamar-se la República, Jaume Aiguader va ser elegit alcalde de Barcelona en contra de l'opció de Lluís Companys. Va ser una imposició de Francesc Macià, atès que volia un home de confiança que governés la principal ciutat del país, cap i casal de Catalunya. Aiguader, metge de professió, era militant d'Estat Català. Per a la majoria de militants d'Esquerra Republicana de Catalunya el candidat idoni per ocupar l'alcaldia era Lluís Companys, més bregat en política municipal, ja que havia estat regidor de l'Ajuntament de Barcelona; a més, tenia bones relacions amb els sindicats i, especialment, amb la CNT i la Unió de Rabassaires, de la qual havia estat un dels fundadors. Companys tenia un elevat prestigi entre la base social d'ERC. Finalment, Companys va ser nomenat Governador Civil de Barcelona i, poc temps després, ministre de Marina.

El nou alcalde republicà de Barcelona, segons Ferran Aisa (2009):

El doctor Aiguader, l'alcalde de Barcelona, era una persona de gran autoritat moral. Des de la seva posició d'alcalde va saber refer els ponts de diàleg i de proximitat entre l'Ajuntament i el ciutadà que la dictadura havia trencat. També va voler simplificar les tasques burocràtiques i va començar a fer neteja dels mals costums anteriors. El seu despatx de l'alcaldia era obert als barcelonins que anaven a la Casa de la Ciutat, tant si ho feien de manera particular com col·lectiva. La seva política d'alcalde era escoltar la veu de l'home i de la dona del carrer, ciutadans de la República, perquè entre tots havien d'ajudar a la millora de la vida de la ciutat. Al costat de Macià, el doctor Aiguader va inaugurar nous grups escolars com el Collaso i Gil del carrer de Sant Pau, el Giner de los Ríos, el parvulari Forestier i el Grup Casas. En el camp urbanístic, el Consistori va inaugurar el Grup de Cases Barates de Montjuïc, la Clínica Psiquiàtrica Municipal d'Urgència, l'estació de Marina del Metro Transversal, i va col·locar la primera pedra de la Casa Bloc.

El nou ajuntament democràtic naixia coix econòmicament, perquè les finances municipals de l'època de la Dictadura eren molt minses. La despesa pública s'havia esvaït amb la celebració de l'Exposició Universal de 1929. Barcelona era una ciutat endeutada, i calia afegir-hi el fet que la provisional Generalitat de Catalunya no disposava encara dels recursos econòmics suficients ni de les competències en matèria de política municipal. Fins a l'aprovació per part de les Corts republicanes de l'Estatut del 1932, Catalunya no disposaria de plenes competències en matèria municipal. L'ofegament pel deute era tan gros que el nou consistori municipal va haver de fer mans i mànigues per poder dur a terme el seu programa. Molts projectes i somnis van quedar guardats en un calaix esperant temps millors. Alguns van veure la llum de forma escadussera i d'altres van ser engolits per les rates, és a dir oblidats per sempre.

Per a Ramon Alquézar, historiador que ha estudiat el període republicà de l'Ajuntament de Barcelona en els anys trenta (1986):

[...] mancava a Barcelona un pla racional d'urbanisme que adequés l'estructura de la ciutat a les exigències del marc productiu, l'habitatge d'una població creixent amb un alt grau de mobilitat espacial i, per tant, obligava l'Ajuntament a oferir uns determinats serveis socials.

Ramon Alquézar (1986) continua esgrimint les raons del dèficit i de les accions que calia dur a terme per evitar un col·lapse en el funcionament de la ciutat i el seu futur:

[...] la solució dels mals de la ciutat inexorablement passava per dos eixos: el primer, posar fre a l'especulació del sòl i desenvolupar una política tributària progressiva sobre la propietat urbana, necessària per al disseny d'aquell pla urbanístic abans esmentat —es refereix a millorar les xarxes viàries i de comunicacions—; el segon, reduir la quantia del deute municipal, condició *sine qua non* per disposar dels recursos econòmics imprescindibles per començar la resolució dels problemes abans esmentats.

En bona mesura, el doctor Aiguader va posar fre a l'especulació urbanística dels anys anteriors a la proclamació de la República, i també va caminar decididament cap a la resolució del deute municipal. Si més no, va aconseguir evitar que el deute s'engreixés encara més.

La situació d'Esquerra Republicana de Catalunya a l'Ajuntament de Barcelona va passar de ser eufòrica a ser complicada. El 12 d'abril de 1931, Esquerra Republicana de Catalunya va aconseguir 25 regidors a la ciutat de Barcelona, seguit de la Lliga Regionalista, amb 12, el Partit Radical Republicà, amb 10, i 3 de formacions polítiques menors —Federal, Derecha Liberal

Catxipanda, Diari no diari d'Història

Revista online de Tot Història Associació Cultural

Republicana i un independent. L'oposició sumada no podia fer ombra a la majoria d'Esquerra, tanmateix, el Consistori, encapçalat pel republicà Jaume Aiguader, es va veure afectat per les trifulgues d'alguns regidors d'Esquerra Republicana, així com pels màxims entrebancs que la Lliga i el Partit Radical Republicà posaven a la gestió de l'equip de govern. Barcelona era capital d'un país, però al mateix temps era també molt important des del punt de vista polític, econòmic, cultural i social. Tenia, però, un ajuntament endeutat, sense recursos per poder fer front a grans iniciatives ciutadanes. Fins que no es va aprovar l'Estatut d'Autonomia, la tardor del 1932, l'Ajuntament de Barcelona era la màxima institució i en la qual els republicans de Macià tenien més poder. Les funcions de la Generalitat, abans de l'aprovació i de la posada en marxa de l'Estatut, eren mínimes. Per aquest motiu, el control de la gestió diària del Consistori barceloní era cabdal, ja fos per la mateixa Esquerra Republicana, com per l'oposició, en aquest darrer cas, amb una Lliga Regionalista amb la voluntat de posar pals a les rodes. La Lliga va actuar més aviat com un fre que no pas com un dinamitzador del control municipal. Molts regidors d'Esquerra Republicana actuaven a la vegada com a diputats al Parlament de Catalunya o a les Corts espanyoles, cosa que deixava el municipi en mans d'inexperts, atès que els càrrecs abans esmentats eren ocupats per gent amb poca experiència contrastada en el camp de l'alta política. El mateix Aiguader era diputat a Corts.

Segons Ramon Alquézar (1986), les causes de les dificultats en la dinàmica municipal es devien a:

El funcionament del govern municipal, que, mancat d'un organisme executiu anterior al del ple, dificultava l'agilitat en la presa de decisions. Les comissions –responsables de les grans àrees de la gestió municipal– no tenien autonomia, per la qual cosa tot s'havia d'aprovar en els plens municipals. Aquest mecanisme, que *a priori* garantia una transparència democràtica, conduí a l'alentiment de l'obra municipal com a conseqüència de l'obstrucció exercit per la Lliga Regionalista i el PRR. Els dictàmens s'aprovaven, però després de llargues discussions i d'alguns estira-i-arronsa que fins i tot acabaven, a vegades, desfigurant-los.

L'Estatut d'Autonomia en vigor des del 1932 a Catalunya donava plena facultat a la Generalitat per convocar eleccions municipals. A tot l'Estat s'havien convocat les segones eleccions municipals, i Catalunya era l'únic lloc de l'Estat on encara no s'havien convocat. Tal com s'ha dit anteriorment, la convocatòria de les legislatives va endarrerir la cita. El dia de Nadal del 1933 moria a la Casa dels Canonges Francesc Macià, primer president de la Generalitat restaurada, que va ser succeït en el càrrec per Lluís Companys. Tot seguit, es van convocar eleccions municipals per al 14 de gener del 1934 –les primeres i úniques convocades pel Parlament de Catalunya–, que tenien la base jurídica en la llei municipal de Catalunya. En aquestes eleccions, les forces republicanes d'esquerra es van coalitzar –no van voler repetir el desastrós desacord del novembre del 1933– i les van guanyar. La Lliga Catalana tenia el pronòstic de guanyar-les i d'aquesta manera pretenia fer un tomb en el govern de la Generalitat. Tal com diu Ramon Alquézar (1986): “En tot l'àmbit català foren considerades una segona volta a les legislatives del 19 de novembre de 1933.”

Per a les esquerres republicanes era necessari guanyar-les, ja que així es mantenia intacta l'autonomia i el govern de la Generalitat, i Catalunya esdevenia l'essència de la República després del triomf de les dretes a les eleccions a Corts espanyoles del novembre anterior. Catalunya, segons Ramon Alquézar, es convertia en el baluard de la República. ERC, USC i PNRE anaven coalitzats i en resultaren els guanyadors. La Lliga havia perdut una oportunitat per capgirar la política catalana i esdevenir protagonista, i Esquerra Republicana i els seus socis havien recuperat la confiança de l'electorat i havien mantingut les institucions catalanes en mans dels republicans d'esquerres. El poble havia donat un vot de confiança a les candidatures d'esquerra i d'aquesta manera es demostrava que la unió fa la força. Units, era un premi; desunits, un càstig. L'epicentre polític tornava a les mans d'Esquerra Republicana de Catalunya. Tot i això, aquest epicentre va fer revolts perillosos al llarg de l'any 1934, amb un gir mortal, el 6 d'octubre, amb la proclamació de l'Estat Català per part de Lluís Companys.

Tots aquests elements van perfilar una legislatura, la primera de la República, molt moguda. Tanmateix, com també ja s'ha dit, aquests afers, juntament amb la poca viabilitat econòmica, no van barrar el pas a nous projectes.

Un dels èxits de la política municipal dirigida per l'alcalde Jaume Aiguader va ser la reducció del dèficit pressupostari, tot corregint la desídia de l'etapa de l'Ajuntament de la Dictadura. La Lliga, en comptes de cercar alguns ponts de connexió amb ERC, posava pals a les rodes a les iniciatives republicanes. No s'entén per què la Lliga votava en contra d'alguns dictàmens, tot i saber que el que es votava era beneficiós per a la ciutat o per al país. La incapacitat d'acceptar la seva derrota en les eleccions municipals els va trair.

Referències

Aisa, Ferran. (2009). *República, guerra i revolució. L'Ajuntament de Barcelona (1931-1939)* Barcelona: Editorial Base-Ajuntament de Barcelona.

Alquézar, Ramon. (1986). *L'Ajuntament de Barcelona en el marc del Front d'Esquerres*. Barcelona: Columna.